

קראו את הטקסטים וענו על השאלות שאחריהם.

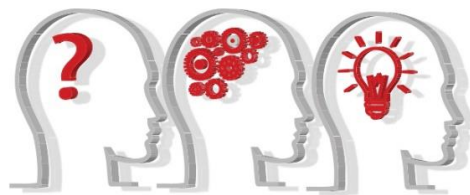
טקסט א':

וזה שיודע לשאול-

שאלת שאלות או מרדף אחר תשובות –

מדוע מאלצים אותנו לבחור ביניהם בדרך להתפתחות?

מעובד על פי בועז מזרחי, "מהות החיים", יולי 2017.

תלמידים או סטודנטים וכל מי שאי פעם השתתף בקורס, סדנה או הרצאה, יכולים לקבל אחת משתי מחמאות משמחות מהמרצה: "תשובה נהדרת!" או את מקבילתה - "שאלה מצוינת!". שאלות טובות חשובות באותה מידה כמו תשובות טובות, מכיוון ששאלה איכותית היא המפתח לקבלת תשובה משמעותית ואפקטיבית. זה כל תהליך הלמידה על רגל אחת.

אך אם זה כל כך פשוט, מדוע התרבות שלנו כה מבולבלת בכל הנוגע ליחסי הכוחות בין תשובות לשאלות? ראשית, הבלבול הוא כפי הנראה במערכות חינוך המושתתות על ערכים ששורשיהם בימי הביניים. ייתכן שכיום כבר חלות תנועות בכיתות, אך לאורך מאות שנים אולפו דורות של תלמידים להאמין שהם ספוג לידע המונחת עליהם בפורמט מסודר מטעם דמות סמכותית. המורה מדבר, התלמידים מקשיבים ומשננים.

5

בשנים האחרונות, לעומת זאת, הפכו פופולריות תפיסות מורכבות יותר של למידה והתפתחות, השמות דגש על איכות השאלות. פילוסופים שאחראים לחלק מהגישות הללו אף מאמינים שהשאלות חשובות יותר מהתשובות. לכאורה, הגישה התומכת בשאלת שאלות וסקרנות נראית לנו מנקודת המבט הנוכחית כדבר הנכון לטפח אצל ילדינו. הרי מי רוצה לגדל רבוט צייתן שלא חושב בכוחות עצמו, לא משנה כמה ידע יש לו. בשביל אינפורמציה יש לנו את ויקיפדיה והאינטרנט בכלל, לא?

10

אייזק מורהאוס, מחבר ומרצה הדוגל בחופש והתפתחות עצמית, הוא מהתומכים הנלהבים בפיתוח סקרנות על חשבון הפיכה לבנק של עובדות. במאמר ב-Medium הוא שוטח כמה טענות שקשה להתווכח עמן, אם כי לא בלתי אפשרי. טענתו המפורשת: "סקרנות טובה יותר מידע".

15

מורהאוס מייחס כל הצלחה והתקדמות שעשה בחייו לסקרנות. "שאלה בוערת מניעה מרדף חסר פשרות", הוא טוען, ולכן כל יוזמה והמצאה הן למעשה תוצאה של סקרנות אשר בערה בעצמותיו של אדם או של קבוצת אנשים. אבל זה לא מסתכם בכך, מורהאוס מרחיק וטוען שככל שאנו למדים יותר,

21 ככל שיש לנו יותר תשובות, הולך ודועך הדחף ליצור. "זה סיפור מוכר", הוא מסביר, "כמעט כל יום יספר לכם שהבורות המוקדמת שלהם ביחס למשוכות שבמורד הדרך, יחד עם סקרנות שאין לספקה, היו כוח חזק יותר ממסה של ידע על השוק". לראיה הוא מציג את האוכלוסייה העיקרית שמניעה את שוק הסטארט-אפים: צעירים. לדבריו, אם היה זה ידע שמניע את צמיחתם של סטארט-אפים, רוב היזמים היו מבוגרים ומנוסים מאוד. לטענתו, יש דבר כזה - לדעת יותר מדי, כיוון שבשלב מסוים הידע מונע מאתנו לפעול, פשוט כי אנו מודעים יותר לסיכונים ולמורכבות.

25 התשובות שחינכו אותנו בבתי הספר לזהות כיעד של כל תהליך הלמידה, טוען מורהאוס, עלולות לחבל "בתמימות ובאופטימיות שגילויים חדשים נמצאים מעבר לפינה". הגישה הזו כלפי סקרנות מקבלת משמעות בימינו, כאשר אחוז עצום מהידע האנושי זמין 24/7 בהינף אצבע. "גוגל הפך ידע עובדתי כמעט לחסר ערך".

30 אם פעם אדם מלומד הוערך ונחשב לבעל מעמד, היום מטבע הידע חווה שפל של כל הזמנים. ולכן כדי לבדל את עצמו מאחרים, לאדם אין טעם ברכישת ידע, אלא בפיתוח וטיפוח יצר הסקרנות האישי, תכונה שאף שרת לא יוכל לספק לנו.

35 לדבריו, "לימוד דבר חדש הוא קל בהרבה ויכול להתבצע במהירות גבוהה משהרוב חושבים", וכוונתו ללימוד שנעשה באופן עצמאי ומתוך סקרנות. ואילו למידה על פי פורמט קבוע היא פחות יעילה, איטית ומסורבלת. כתוצאה מהמאפיינים הללו של סוגי הלמידה, "התפרצויות של צמיחה מדורבנות על ידי סקרנות, לא על ידי ידע".

בשולי הדברים צריך לקחת בחשבון שידע עובדתי בעצמו יכול להצית סקרנות. למעשה, התהליך שמניע אותנו ללמידה חדשה הוא פקעת חוטים שאין לדעת היכן ראשה והיכן סופה. אבל הנקודה החשובה היא שאין לנו שום אילוץ מובנה להחליט אם אנחנו בעד סקרנות ושאלות או בעד רכישת ידע עובדתי והחזקת בנק תשובות.

40 זהו דיון מלאכותי שהרציונל מאחוריו הוא לא יותר מתפיסת עולמם האישית של אנשים במוקדי השפעה. אנחנו לא חייבים לבחור, יש לנו הפריבילגיה, חלק יאמרו אף החובה, לטפח הן הסקרנות והן את הידע התשתיתי. לא רק ששניהם מועילים, עצם ההפרדה ביניהם לשתי ישויות נפרדות חוטאת לתפקיד ששאלות ותשובות נועדו למלא בחיינו, לתכלית הסופית של למידה.

כנגד ארבעה בנים דברה התורה-

חכם, רשע, תם וזה שאינו יודע לשאול

מעובד ע"פ "דף שבועי- שאינו יודע לשאול" ד"ר יוסף צ ליברזון, המחלקה לפילוסופיה.

אחד הצירים העיקריים בהגדה של פסח היא השאלה והיכולת לשאול. שיאו של ציר זה הוא ללא ספק הקטע המתאר את ארבעת הבנים. בהיררכיית הבנים שבקטע זה, הבן הרביעי נתפס ברגיל כאדם 'אילם', שאפילו לשאול אינו יודע. קשה לדמיין אדם שאינו מסוגל לשאול אפילו את שאלת התם: 'מה זאת?'

שם הפועל 'לדעת', משמעותו משתנה עם שינוי מילות היחס המצטרפות אליו - לדעת ש..., או לדעת ל... (+ שם הפועל). יש מי שיודע שסכום הזוויות במשולש הוא 180 מעלות, ומי שיודע שיש מנהיג לבירה, ולעומת זאת יש מי שיודע לבנות, לנגן, ו... מי שיודע לשאול. מובנו השני של הפועל 'לדעת' הוא מיומנות, ובכל מיומנות ישנם גבולות. לשון אחר, יש לדעת כיצד להשתמש במיומנות. האדם המיומן להשתמש במשור, צריך לדעת לא רק כיצד להשתמש במשור במובן הטכני של המילה, כי אם במובנים רבים אחרים. עליו לדעת, למשל, את התחומים שבהם השימוש במשור אינו רלוונטי.

5

גם היכולת לשאול היא מיומנות. השאלה היא כלי להוסיף ידע, אולם גם לשימוש בכלי זה דרושה ידיעה; יש לדעת כיצד לשאול. זו בדיוק בעייתו של הבן הרביעי. אין הוא אילם; הוא שואל, אבל אין הוא יודע כיצד לשאול. הוא שואל, אבל לא כראוי. הדרישה הראשונית מכל מי שעומד להשתמש בכלי היא הידיעה מה אי אפשר לעשות בכלי זה. כך גם כאשר עושים שימוש בכלי השאלה; לפני שמחליטים מה לשאול, יש לדעת מה אין לשאול, ובייחוד מתי אין לשאול.

10

לשואל חייבת להיות ידיעה כלשהי בטרם ישאל; הוא לפחות חייב לרצות לדעת דבר-מה. לשלושת הבנים הראשונים יש ידיעות מסוימות, אבל יש להם שאלות. אין ספק ששאלותיהם השונות מעידות על השוני באופיים, אך המשותף לשלושתם הוא שהם יודעים דבר-מה, גם אם לעיני הזולת מדובר בידיעה מוטעית. לכן לכל אחד מהם אנו מתאימים את התשובה הראויה לו.

15

אם נחזור להגדה נראה שכל אחד משלושת הבנים הראשונים שואל שאלה. גם הבן הרביעי שואל, אך הוא אינו שואל שאלה אחת. הוא שואל ושואל, כי הוא 'אינו יודע לשאול'. וכאן הנקודה העיקרית: שאלותיו הן רק לשם השאלה; רק כדי להראות שהוא חכם. שלושת הבנים הראשונים - שאלותיהם הן בהתאם לאופיים, אולם לבן הרביעי כלל אין אופי משלו. הוא יכול לחקות כל אחד מן הבנים, וזאת הוא עושה בעזרת שאלות. הוא יכול לשאול שאלת חכם, שאלת רשע ושאלת תם. לעתים קרובות הוא כלל אינו מצפה לתשובה. הוא רק 'שואל'. למעשה הוא 'לא יודע לשאול'. השאלה - כשם שהיא הפתח

20

לחכמה כך היא גם השביל לבורות. הכול תלוי ב'לדעת לשאול'. אין פלא אפוא שהתשובה לאותו 'שאינו יודע לשאול' היא לא לתת לו לשאול. התשובה לאותו 'שואל' היא 'זאת פתח לך', שכן מרגע שהוא התחיל לשאול אין כבר דרך חזרה. לכן הזה דווקא התשובה תאשר את תוארו כ'שואל'. למי 'שאינו יודע לשאול' אנו מלמדים אותו, אבל לא רק את תוכן הדברים; אנו מלמדים אותו שכדי לשאול צריך קודם לדעת דבר-מה, ובעיקר צריך לרצות לדעת.

טקסט ג'

למידת חקר

מתוך אתר "ברנקו וויס".

למידת החקר היא דרך למידה משמעותית, המתאימה למציאות המאה ה-21. זוהי דרך למידה המקדמת הבנה, דרך למידה שבה למורה תפקיד חשוב, אך שונה ממקומו המסורתי; דרך למידה הדורשת פיתוח של נטיות והרגלי חשיבה כמו: סקרנות, דיוק, שאילת שאלות, המעבירה את האחריות ללמידה במידה רבה לתלמיד ונותנת מקום ליוזמה ולהתמודדות עם אתגרים הן מצד התלמיד והן מצד המורה.

5

בהתבסס על ההגדרה המילונית של המושג חקר ניתן להגדיר את תהליך החקר כתהליך המוביל לבחינה, לבדיקה ולעיון מעמיק בדבר כדי לגלות את הגלום בו. כלומר, זהו תהליך שבו מחפשים לגלות, לדעת ואף להבין משהו שאינו ידוע (לנו), משהו עמוק ונסתר מהבנתנו או מידיעתנו בנושא הנחקר. כדי לגלות זאת אפשר להשתמש בדרכים שונות ובמקורות מידע מגוונים שבאמצעותם נלמד מה כולל הדבר הנחקר או מה יש בו (מה טמון (=גלום) בו).

10

מרכיבי תהליך החקר

כדי למקד את החקירה, לבצעה ולסכם את הגילוי והלמידה, תהליך החקר כולל כמה מרכיבים הכרחיים. עם זאת, מרכיבים מסוימים משותפים לתהליכי חקר בכל תחומי הדעת ובנושאים שונים, ואילו מרכיבים אחרים הם ייחודיים לחקר בתחום דעת מוגדר אחד בלבד.

המרכיבים הבסיסיים הם:

הכרת הרקע ובחירת נושא, שאילת שאלת חקר, העלאת השערות, המחקר, עיבוד ממצאים, הסקת מסקנות, הצגת תוצר.

15

אנו משתמשים במונח מרכיבים ולא במונח "שלבים" מכיוון שהמילה "שלבים" מרמזת על סדר קבוע והכרחי. אך תהליך החקר אינו תהליך לינארי ולא פעם קורה שאנו חוזרים למרכיבים מסוימים, מדלגים על מרכיב כלשהו ואולי מגיעים אליו בשלב מאוחר יותר (או בכלל לא). ישנם גם מרכיבים שתלויים תלות חזקה בנעשה קודם ואינם יכולים להתקיים אם לא בוצע מרכיב קודם. על משמעות הרצף על מרכיביו בתהליך החקר ועל חזרה, הנדרשת לעתים, על מרכיבים מסוימים, ניתן ורצוי לעבוד עם התלמידים.

20

השאלות

1. מהי הטענה המרכזית של טקסט א'?

- ₁ השאלות יותר חשובות מהתשובות.
- ₂ כדי לקבל תשובה טובה צריך לשאול שאלה טובה.
- ₃ התשובות יותר חשובות מהשאלות.
- ₄ שאלות טובות חשובות באותה מידה כמו תשובות טובות.

2. בטקסט א' כתוב ששאלות טובות חשובות באותה מידה כמו תשובות טובות.

כתבו שתי סיבות לכך לפי הטקסט והסבירו אותן.

3. לשם מה הביא כותב מאמר א' את דבריו של מורהאוס?

- ₁ כדי להעלות את אמינות המידע במאמר.
- ₂ כדי להשמיע את קול המתנגדים לדעתו.
- ₃ כדי להפריך את טענות הנגד.
- ₄ כדי להראות שיש עוד אנשים שחושבים כמותו.

4. בטקסט א' טוען מורהאוס שככל שיש לנו תשובות, הולך ודועך הדחף ליצור (שורה 21).

כתבו את הסיבה לכך על מפי הטקסט.

5. לפניכם צירופי מילים מתוך טקסט א'.

כתבו ליד כל צירוף אם הוא **צירוף סמיכות** או צירוף של **שם ותוארו**.

סוג הצירוף	צירוף מילים
	תשובה נהדרת
	מערכת החינוך
	תהליך למידה
	התפתחות עצמית

6.

" שאלות טובות חשובות באותה מידה כמו תשובות טובות, מכיוון ששאלה איכותית היא המפתח לקבלת תשובה משמעותית ואפקטיבית. זה כל תהליך הלמידה על רגל אחת." (טקסט א', שורות 2-3).

א. במשפט זה אין –

- שם תואר. ₁
- שם עצם. ₂
- כינוי גוף. ₃
- פועל. ₄

ב. העתיקו מהמשפט שבמסגרת צירוף סמיכות וצירוף של שם עצם ותוארו.

1. צירוף סמיכות: _____

2. שם עצם ותוארו: _____

7.

העתיקו מטקסט ב' שמות פועל שונים וכתבו ליד כל שם פועל את **שם הפעולה המתאים לו**.

שם פועל	שם פעולה

8. בטקסט א' בשורה 7 כתוב : "לאורך מאות שנים אולפו דורות של תלמידים

להאמין שהם ספוג לידע המונחת עליהם בפורמט מסודר מטעם דמות

סמכותית".

הסבירו משפט זה במילים שלכם.

9. בטקסט א' בשורה 30 כתוב : "אם פעם אדם מלומד הוערך ונחשב לבעל מעמד,

היום מטבע הידע חווה שפל של כל הזמנים".

א. מה פירוש המילה **שפל** במשפט זה?

- מצב של חולשה כלכלית ₁
- נמוך מאוד ₂
- רשע ₃
- חסר בטחון ₄

ב. הביאו **דוגמה** מהטקסט הממחישה את השפל.

10. לפניכם משפטים שונים מטקסט א'.

סמנו ליד כל משפט אם הוא **פעיל** או **סביל**.

סביל	פעיל	המשפטים
☐ ₂	☐ ₁	1. לאורך מאות שנים אולפו דורות של תלמידים
☐ ₂	☐ ₁	2. אם פעם אדם מלומד הוערך ונחשב לבעל מעמד
☐ ₂	☐ ₁	3. מורהאוס מייחס כל הצלחה והתקדמות שעשה בחייו לסקרנות.

11. במהלך השנים חלו שינויים באופן ההוראה בבתי הספר (טקסט א' שורה 10).

א. לפי **טקסט א'**, מה הייתה הסיבה לשינויים אלה? (שורות 10-15).

ב. יש הטוענים כי למידת חקר יותר מעניינת ומשמעותית מאשר הלמידה המסורתית.

האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את תשובתכם על סמך **טקסט ג'**.

12. כותב **טקסט א'** מתאר את הלמידה בבתי הספר בעבר ואת הלמידה בבתי הספר

בשנים האחרונות (שורות 5-15).

כתבו משפט **המשווה** בין הלמידה בבתי הספר בעבר לבין הלמידה בבתי הספר כיום.

(היעזרו גם בטקסט ג').

13. **בטקסט ב'** בשורה 2 כתוב: "**בהיררכיית** הבנים שבקטע זה, הבן הרביעי

נתפס ברגיל כאדם 'אילם', שאפילו לשאול אינו יודע".

א. מה פירוש המילה **היררכיה**?

מדרג ₁

קבוצה ₂

חלוקה ₃

זוג ₄

14. בטקסט ב' כתוב שישנן שתי משמעויות שונות למילה "לדעת" (שורות 4-10).
כתבו את שתי המשמעויות למילה זו ע"פ הטקסט.

1. _____
2. _____
-

15. תפקידה של הפסקה הראשונה בטקסט ג' (שורות 1-5) הוא –

1. להדגים.
2. להגדיר.
3. להשוות.
4. לנמק.
-

16. לוו הייתם אתם כותבים את מאמרו ג' (למידת חקר), האם הייתם בוחרים לפתוח אותו בפסקת הפתיחה (שורות 1-5) או בפסקה השנייה (שורות 5-10)?
נמקו את תשובתכם.

17. בלמידת חקר אין שלבים ובכל זאת יש מרכיבים.
א. מדוע על-פי הטקסט ג' אין שלבים?

ב. מדוע על-פי הטקסט יש מרכיבים?

18. משימת כתיבה

בשנים האחרונות בתי ספר רבים מקדמים למידה באמצעות חקר.
האם אתם חושבים שלמידה בדרך חקר עדיפה על פני הלמידה המסורתית?
כתבו חיבור (טקסט) לעיתון ביה"ס שבו תביעו את עמדתכם בשאלה זו.
נמקו את דבריכם והביאו דוגמות מחוויותיכם כתלמידים בביה"ס.

[בכתבתכם הקפידו על ניסוח,
על סימני פיסוק, על כתיב נכון
ועל כתב יד ברור.]

כתבו 10-15 שורות. הקפידו לא לכתוב בנקודות.

בהצלחה!